

LCJ Handreiking -16

Daarom ga ik naar de kerk!

Leidingdeel

Inhoud

Voorwoord	2
Uitleg leidingdeel	2
Literatuur.....	3
Achtergrondinformatie	3
Didactische informatie	3
Benodigheden voor deze bijeenkomst	8
Opening	8
Doelstelling	9
Alternatieve startopdracht.....	9
Antwoorden op de vragen en suggesties voor gesprek	9

Voorwoord

Beste leidinggevende,

Voor je ligt het leidingdeel dat hoort bij de Handreiking Actueel 'Daarom ga ik naar de kerk!'. Een aansprekend thema dat inspeelt op de vragen die er bij jongeren kunnen leven in deze tijd. We hebben in de coronacrisis gezien dat de kerkdienst ook thuis meebeleefd kan worden. Dit kan zeker voor jongeren aantrekkelijke kanten hebben. De bank thuis zit wellicht lekkerder dan de kerkbank... Daarom is het juist goed om met jongeren het gesprek aan te gaan over het bijzondere van onze kerkdienst. Deze Handreiking wil daarbij helpen. Bij het schrijven is dankbaar gebruik gemaakt van het boekje van ds. A.A.F. van der Weg. We hopen dat jullie met elkaar ontdekken dat het een zegen is dat we naar de kerk kunnen gaan!

Het materiaal is geschikt voor een of twee avonden en we willen dicht bij de leefwereld van de jongeren komen. We hopen dat ook met deze uitgave Gods Woord dicht bij de levens en harten van jongeren gebracht wordt, in het besef dat de werking van Gods Geest daarbij nodig is. Het is ons gebed dat deze Handreiking voor veel jongeren tot zegen mag zijn. Gezegende bijeenkomst(en) toegewenst!

Uitleg leidingdeel

In het leidingdeel vind je eerst een literatuurlijst en achtergrondinformatie over het thema en een korte didactische aanwijzing. Vervolgens wordt er informatie gegeven onder de volgende kopjes:

Benodigheden voor deze bijeenkomst

- Onder dit kopje staat wat je voor elke bijeenkomst nodig hebt aan materialen.

Opening

- Hier staat het te lezen bijbelgedeelte en worden enkele suggesties gegeven om te zingen. De liederen die aangegeven staan, komen uit de gele zangbundel (Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer).
- Daarnaast wordt een tweede suggestie gegeven voor een bijbelgedeelte, voor als er twee avonden over de schets belegd worden.
- Ook worden er zaken genoemd waarvoor gebeden of gedankt kan worden.

Doelstelling

- Onder dit kopje worden in een paar regels de doelen van de avond benoemd.

Alternatieve startopdracht

- Onder dit kopje staat een alternatieve startopdracht, om bijvoorbeeld te gebruiken bij een tweede avond of als alternatief voor de startopdracht die bij de schets staat.

Antwoorden op de vragen en suggesties voor een gesprek

- Onder dit kopje tref je de antwoorden op de vragen uit de Handreiking aan.
- Het is van belang om je te realiseren dat je niet alle opdrachten van een schets moet behandelen. Kies zelf een aantal opdrachten uit die je relevant en passend vindt voor jouw doelgroep.

Literatuur

Hieronder tref je een literatuurlijst aan, die gebruikt is bij de totstandkoming van deze schets. Indien gewenst kun je zelf een of meerdere boeken van deze lijst gebruiken bij je voorbereiding.

- *Daarom ga ik naar de kerk. Gedachten over Gods huis als plaats van ontmoeting* (2021). Weg, A.A.F van der. Heerenveen: Uitgeverij Groen.
- *Tekst voor Tekst, de Heilige Schrift kort verklaard en toegelicht* (1987). Oeveren, B. van, e.a. 's-Gravenhage: Boekencentrum.
- *HSV-studiebijbel* (2014). Paul, M.J. en Hofman, T.M. (Red.). Heerenveen: Royal Jongbloed.
- *Bijbel met Uitleg* (2015). Apeldoorn: De Banier.
- <https://visie.eo.nl/artikel/2021/05/ds-alfred-van-de-weg-naar-de-kerk-gaan-is-een-kunst>
- <https://visie.eo.nl/artikel/2014/08/lezersvraag-waarom-zou-je-naar-de-kerk-gaan>

Achtergrondinformatie

Bij het onderwerp

De coronatijd is voor jongeren een moeilijke periode geweest. Ze hebben de fysieke contacten met vrienden gemist. Veel activiteiten vielen weg, en dat was vaak ook zo in de kerk. Diensten konden niet altijd bezocht worden en de clubs gingen niet door of waren online.

Hiermee hebben veel jongeren kennis gemaakt met het meebelevan van de kerkdienst op afstand. Dit zullen zij wellicht niet alleen nadelig gevonden hebben. We kennen de verhalen: net voor de kerkdienst begint uit bed komen, op je gemak op de bank hangend de preek meeluisteren, enz. En laten we onze jongeren er niet om veroordelen, het is allemaal goed te begrijpen (en misschien nog wel herkenbaar ook).

Inmiddels ligt deze situatie gelukkig achter ons en mogen we weer met z'n allen naar de kerk. Maar het zet ons wel voor vragen. Want wat is nu het verschil tussen het thuis beleven van de kerkdienst en het met de gemeente samen komen? En hoe maken we jongeren dit verschil duidelijk? Deze Handreiking wil aan de hand van vragen en opdrachten jongeren helpen in dit denkproces. We proberen te laten zien wat het bijzondere is van het samenkomen van de gemeente, hoe de Heilige Geest juist daar wil werken en wat ze ook zelf aan de gemeente hebben bij te dragen. We hopen dat het jullie helpt om dit gesprek eerlijk met de jongeren aan te gaan. Gods zegen daarbij toegewenst!

We hebben bij het schrijven van deze Handreiking dankbaar gebruik gemaakt van het boekje *Daarom ga ik naar de kerk* van ds. A.A.F. van der Weg.

Bij de tekst

Lukas 4:16-31

Vers 16-17 De Heere Jezus heeft tot Zijn dertigste jaar in Nazareth gewoond. Het was in die tijd de gewoonte staande uit Gods Woord voor te lezen en zittend te preken. De Heere Jezus sluit Zich bij deze traditie aan. De gemeente staat de hele dienst. In de verschillende evangeliën lezen we vaker dat de Heere Jezus predikte, dat Hij het Woord las wordt alleen hier in Nazareth vermeld.

De boekrollen, die waren gemaakt van papyrus, bewaarde men in een kist of kast in de synagoge. Alle rollen van het Oude Testament waren daar opgeborgen. Volgens Matthew Henry was dit Schriftgedeelte aan de beurt om te worden gelezen. Het is Gods voorzienigheid die bepaalde dat juist dit gedeelte, dat zo duidelijk over de Messias spreekt, moest worden gelezen.

Vers 18 De Heere Jezus heeft de Heilige Geest niet met mate ontvangen (Johannes 3:34), dus volledig. In tegenstelling tot de profeten ontving Hij ál de genadegaven van de Geest. Christus heeft deze gaven niet voor Zichzelf ontvangen, maar om ze uit te delen. God de Vader zendt Zijn Zoon naar deze aarde om aan armen de blijde boodschap van genade, van de vergeving van de zonden en het eeuwige leven te brengen.

De armen en de gebrokenen van hart zijn de geestelijke armen die hun ellende kennen, zich voor God vernederen en Hem om genade smeken (vgl. Mattheüs 5:3).

Vers 19 Gevangenen zijn mensen die zichzelf niet kunnen bevrijden van de heerschappij van de duivel, de zonde, de wereldsgezindheid en de vloek van de Wet. Met het Evangelie bracht Jezus het licht in de duisternis van de zonden. Geestelijke blinden, die geen rechte kennis hebben van God en geestelijke zaken, krijgen het gezicht door de kracht van Zijn genade. Jezus predikt verlossing aan mensen die uit zichzelf geen raad meer weten,

moedeloos en hulpeloos zijn, omdat ze beseffen tegen een heilig en rechtvaardig God te hebben gezondigd en de eeuwige dood te hebben verdiend.

Met het 'aangename jaar des Heeren' wordt verwezen naar het jubeljaar. Tijdens het jubeljaar werden bezittingen aan de eerste eigenaar teruggegeven en kregen slaven vrijheid. Hier gaat het om de tijd van de toekomst van de Messias. Hij zal alles wat door de zondeval vernield is, weer herstellen.

Vers 21-22 Jezus maakt Zich in Nazareth openlijk bekend als de beloofde Messias. Ze horen het met hun eigen oren uit Zijn mond, nadat ze al eerder de geruchten van Zijn prediking en wonderen die Hij deed, hadden gehoord.

De aanwezigen voelen allen dat Zijn Woord geestelijk en krachtig is (1 Korinthe 2:4). Ze denken: 'Is dit de zoon van die timmerman? Waar haalt Hij deze wijsheid vandaan?' Zijn woorden van genade wekken hun verwondering. Sommigen zullen werkelijk hebben geconcludeerd dat Hij door God geleerd was, anderen vroegen zich af hoe Hij het durfde Zich de Messias te noemen en benoemden dit in hun hart als godslasterlijk (Mattheüs 26:63-68). Dit blijkt als de Heere Jezus vervolgens hun gedachten uitspreekt en aangeeft dat Hij wel weet dat zij hopen dat Hij ook in Nazareth wonderen zal doen.

Vers 23-24 De inwoners van Nazareth vinden dat zij toch, als oud-plaatsgenoten, in de eerste plaats in aanmerking komen om Zijn wonderen te zien. Ze zien Hem meer als een wonderdokter, die zijn eigen 'patiënten' verwaarloost, maar niet als de Messias. Ze willen dat de Heere Jezus voor hen een 'demonstratie van Zijn kunnen' geeft, wat Hij weigert omdat Hij weet hoe zij over Hem denken.

In Kapernaüm heeft de Heere Jezus veel zieken en bezetenen genezen. Onder andere de knecht van een hoofdman, de schoonmoeder van Petrus, de verlamde, de bloedvloeiende vrouw, de man met de verdorde hand en de dochter van Jäirus, die Hij zelfs uit de dood heeft opgewekt (Markus 1:34).

De geschiedenis van Israël laat zien dat het volk niet één profeet geloofd heeft. Het volk heeft Gods stem in Zijn profeten niet willen horen (2 Kronieken 36:16, Handelingen 7:52). De verwerping van de Heere Jezus begint al in Zijn vaderstad Nazareth, waar ze Hem het beste kennen.

Vers 25-27 Toen de profeet Elia leefde en er hongersnood heerste in het land Kanaän, werd hij naar de heidense weduwe in Zarfath gezonden, omdat de Israëlitische weduwen niet geloofden. Het regende drie jaar en zes maanden niet. Sarepta Sidonis is in het Oude Testament de plaats Zarfath, een plaats bij Sidon.

Toen de profeet Elisa leefde, waren er veel melaatsen in Israël, maar ze gingen niet naar Elisa, omdat ze niet geloofden. De heidense Naäman, die bovendien een vijand was van Israël, werd genezen vanwege zijn geloof. Met deze voorbeelden wilde Jezus tonen dat Hij Zijn genade wil geven aan iedereen, ook aan de heidenen.

Vers 29 Als de inwoners van Nazareth horen hoe in de tijd van Elia en Elisa God de heidenen genadig was, zijn ze woedend. Zij zijn Abrahams zaad. Dit is een grote omslag in de paar minuten die sinds vers 22 voorbijgegaan zijn. Ze werpen Hem de synagoge en de stad uit, en feitelijk ook hun eigen leven uit.

Vers 30-31 Ze maken een ander wonder mee dan ze hadden gevraagd: Jezus toont Zijn almacht door hen op afstand te houden. Ze zien Hem niet of ze worden weerhouden Hem van de berg te werpen (Kanttekeningen). Jezus is uit Nazareth verdreven. Het ongeloof overheerste daar. Hierin zien we een waarschuwing: de Heere blijft niet eindeloos roepen. We dienen acht te geven op de roepstem van de wachtende Christus.

Didactische informatie

Het bespreken van de vragen kun je variëren. Hieronder volgen enkele manieren waarop je de vragen kunt bespreken.

Denken > delen > uitwisselen

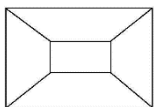
Het *denken*, *delen* en *uitwisselen* is een proces waarbij jongeren eerst zelf nadenken, daarna in een klein groepje hun gedachten delen en deze ten slotte in de grotere groep uitwisselen. Het voordeel van deze werkwijze is dat de betrokkenheid gestimuleerd wordt. Bovendien wordt door het uitwisselen van gedachten en het gezamenlijk formuleren van een antwoord het aantal meningen beperkt. Dat maakt de gezamenlijke nabespreking overzichtelijker. Hieronder worden een aantal didactische werkvormen uitgelegd, waarmee dit proces van *denken*, *delen* en *uitwisselen* gestalte kan worden gegeven.

Eén-tweetje

Vraag de jongeren om individueel over een vraag of opmerking na te denken (en eventueel iets op te schrijven). Daarna bespreken ze in tweetallen hun antwoorden. Eventueel wordt per tweetal een beste antwoord gekozen. Dit antwoord wordt vervolgens plenair uitgewisseld.

Uitbreiding: de tweetallen bespreken de antwoorden met een ander tweetal. Per viertal wordt het beste antwoord gekozen, dat vervolgens plenair wordt uitgewisseld.

Placemat

De placemat is een variant van het 'Eén-tweetje', waarbij papier en pennen worden gebruikt. Gebruik bij voorkeur een vel op A3-formaat. Verdeel het vel papier zoals in het voorbeeld. Elke jongere denkt individueel na over een vraag of opmerking, waarna hij het antwoord opschrijft in één van de vakken. De groepsleden bespreken de antwoorden die zijn opgeschreven. De gemeenschappelijke antwoorden of het

beste antwoord wordt in het middenvak opgeschreven. Het antwoord in het middenvak kan plenair worden uitgewisseld.

Expertgroep

De jongeren denken in verschillende groepen na over een deelonderwerp. Elke groep is nu expert in (heeft kennis over) één deelonderwerp. Vervolgens worden nieuwe groepjes gevormd waarin alle bestudeerde deelonderwerpen vertegenwoordigd zijn. Elke jongere is binnen de nieuwe groep expert in een deelonderwerp. De eerder opgedane kennis wordt in de nieuwe groep gedeeld.

Voorbeeld: Elk groepje jongeren verdiept zich in één vraag. Vervolgens worden nieuwe groepjes gevormd waarbij in elk groepje alle bestudeerde vragen zijn vertegenwoordigd. Elk groepslid is 'expert' in één vraag en deelt deze kennis met de andere groepsleden.

Meningen uitwisselen

Om het *uitwisselen van meningen* te stimuleren, kunnen onder meer de volgende werkvormen worden gebruikt.

Gekleurde kaarten

Elke jongere beschikt over een rode en groene (en eventueel oranje) kaart. Er kunnen ook andere kleuren worden gebruikt. Een stelling wordt voorgelezen. De jongeren steken één van de kaarten op (rood = niet mee eens; groen = mee eens; oranje = twijfel). De meningen worden geïnventariseerd en eventueel genoteerd. Het opsteken van kaarten is een goede aanleiding om door te vragen naar argumenten.

Duimen

In plaats van gekleurde kaarten wordt een duim opgestoken. Duim rechtop = mee eens; duim naar beneden = niet mee eens; duim horizontaal = twijfel.

Binnen- en buitenkring

Verdeel de jongeren in twee gelijke groepen. De eerste groep vormt een binnenkring. De tweede groep gaat hier in een kring omheen staan: de buitenkring.

Een jongere uit de binnenkring vertelt een mening of antwoord aan een jongere uit de buitenkring. Laat één van de kringen op een bepaald moment één of meerdere plaats(en) draaien, zodat een nieuw tweetal ontstaat en de meningen/antwoorden opnieuw worden uitgewisseld. Herhaal het draaien en uitwisselen een aantal keren.

Inventariseren

Om op een speelse manier antwoorden of meningen te *inventariseren* kunnen onder meer de volgende werkvormen worden gebruikt.

Post-its

Laat de jongeren hun antwoord of mening opschrijven op een post-it, een memoblaadje met plakstrip. Laat de beschreven memoblaadjes opplakken op een centrale plaats. De post-its

kunnen, indien gewenst, door de jongeren gegroepeerd worden rond vergelijkbare antwoorden of meningen. Bespreek de reacties.

Muurtje bouwen

Antwoorden of meningen worden op een A4 papier geschreven. Bij de gezamenlijke bespreking wordt met de A4 papieren een muurtje gebouwd. De belangrijkste antwoorden en meningen worden onderop geplakt, de minder urgente zaken komen daarbovenop. Gebruik plakband of kneedgum om het papier op te hangen.

Woordweb

Inventariseer antwoorden of meningen op een whiteboard, flap-over of groot vel papier. Maak een woordweb waarin informatie kernachtig en geordend wordt weergegeven. Opmerkingen over hetzelfde onderwerp worden in kernwoorden bij elkaar opgeschreven.

Benodigdheden voor deze bijeenkomst

- Voor elke jongere een Bijbel, een Handreiking en een pen.
- Een leidingdeel voor jezelf als leidinggevende.
- Post-its voor de start- en slotopdracht.
- Vellen papier met daarop de onderdelen van de kerkdienst (vraag 3).

Opening

- Om te lezen:
 - ✓ Lukas 4:16-31
 - ✓ Efeze 3:14-19
 - ✓ Psalm 122
 - ✓ Handelingen 2:37-47
- Uit de belijdenis:
 - ✓ Nederlandse Geloofsbelijdenis art. 27
 - ✓ Heidelbergse Catechismus vraag 54 en 55
 - ✓ Heidelbergse Catechismus zondag 31
- Suggesties om te zingen:
 - ✓ Psalm 122:1
 - ✓ Psalm 133
 - ✓ Samen in de Naam van Jezus
 - ✓ Hier in Uw heiligdom
- Dankpunten:

- ✓ Dat we bij een christelijke gemeente horen en naar de kerk kunnen.
- ✓ Dat de Heere doorgaat met Zijn werk, ook in onze gemeente.
- Gebedspunten:
 - ✓ Voor de uitbreiding van Gods Koninkrijk wereldwijd en ook in ons leven.
 - ✓ Voor de vervolgte en verdrukte kerk.

Doelstelling

- Jongeren ontdekken wat het bijzondere is van de christelijke gemeente en de kerkdienst.
- Jongeren kunnen zelf een bijbels antwoord geven op de vraag waarom het goed is om naar de kerk te gaan.
- Jongeren gaan met elkaar in gesprek over hun redenen en motivatie om al dan niet naar de kerk te gaan.

Alternatieve startopdracht

- Houd een kringgesprek over de vraag 'Waarom ga ik naar de kerk?'
- Begin met de stellingen. Bespreek ze eens op een andere manier (zie didactische informatie).
- Begin met de opdracht uit vraag 3.

Antwoorden op de vragen en suggesties voor gesprek

Startopdracht

Dit is een goede opdracht om te ontdekken waar de jongeren staan en wat hun mening over het onderwerp is. Het is waarschijnlijk het beste om hier als leiding nog niet in te gaan op de antwoorden. Laat iedereen alles bekijken en op een later moment (of bij de slotopdracht) hierop terug.

1. *Persoonlijk. Met deze vraag kun je peilen hoe de jongeren de periode van het thuis meebelevan van de kerkdienst hebben ervaren.*

Stellingen

- Thuiskerk is een prima alternatief als je niet naar de kerk kunt.

Als je echt niet in de gelegenheid bent, is thuis mee kunnen kijken een zegen. Vroeger moest men het doen met een leesprek of een opname van een eerdere dienst. Nu is er directe betrokkenheid op de eigen gemeente.

- Thuis kun je ook makkelijk met een andere gemeente meeluisteren.

Dat is een feit: via internet is er keuze te over. Het is natuurlijk wel een vraag of dit goed en verstandig is.. Betrokkenheid bij de eigen gemeente is van groot belang.

- De hele dienst meeluisteren?! Je kunt ook prima een deel overslaan.

Ook dat is heel makkelijk als je thuis meeluistert. Maar ook dit is geen goede ontwikkeling. Dat zou je in de kerk immers ook niet doen? De dienst is één geheel, alle onderdelen horen erbij.

- In de kerk ervaar ik de aanwezigheid van de Heere meer dan thuis.

Dit is persoonlijk. Het is heel goed mogelijk dat het zo inderdaad ervaren wordt. De omgeving en de mensen om je heen zijn van belang bij het beleven.

- Door mijn doop hoor ik bij de gemeente; daarom hoor ik er te zijn als de gemeente samenkomt.

Het is goed om dit te benadrukken. We zijn onderdeel van deze gemeente. God heeft ons hier een plekje gegeven en dat is niet voor niets. We worden opgeroepen aanwezig te zijn bij de onderlinge bijeenkomsten.

- 2.

De kerk is een lichaam met Jezus als Hoofd: 1 Korinthe 12:12-13.

De kerk is geen stenen gebouw, maar een geestelijk huis: 1 Petrus 2:5.

De kerk is de gemeenschap van alle heiligen (gelovigen): Efeze 3:18-19.

- 3.

Zorg voor vellen papier met op elk vel één van deze onderdelen van de dienst. Hang ze verspreid door de zaal. Let erop dat je die onderdelen en volgorde neemt die in jullie gemeente gebruikelijk is.

(Voorzang)

Votum en groet

Zingen

Wet of geloofsbelijdenis

Zingen

Schriftlezing

Zingen

Gebed

Zingen

Collecte

Preek
Zingen
Dankgebed
Zingen
Zegen

4.

- a. *Laat bij deze opdracht de jongeren zelf actief nadenken. Geef niet teveel commentaar maar geef ze de ruimte hun ideeën te uiten.*
- b. De woorden kunnen per keer verschillen. Het is een genadegroet van God. 'Genade zij u en vrede van God onze Vader en van onze Heere Jezus Christus.'
- c. De wet heeft twee functies: hij laat ons onze zonden zien en doet ons uitdrijven tot Christus. En de wet is leefregel der dankbaarheid, hij laat ons zien hoe we kunnen leven tot Gods eer.
- d. In de Bijbel vind je heel veel opdrachten om te zingen. Het is een manier om God te loven en te prijzen. De psalmen reiken ons als bijbelse liederen hiervoor de woorden aan. Ze verbinden ons met het volk van God de eeuwen door en ze geven woorden aan alle mogelijke situaties van het leven.
- e. We komen samen als gemeente. Met en voor elkaar bidden we. Dat tekent de onderlinge verbondenheid. In de Bijbel zelf vinden we de opdracht voor elkaar te bidden.
- f. Gods Woord wordt uitgelegd in de verkondiging. De dominee bidt of ons hart open gaat voor Gods Woord en of de Heilige Geest het Woord wil uitleggen en toepassen aan ons hart. De Geest verbindt dan het Woord met ons leven. De uitdrukking 'Christus komt tot ons in het gewaad van Zijn Woord' is een prachtige uitdrukking die laat zien wat er tijdens de verkondiging gebeurt. Het zijn niet zomaar woorden van een dominee, het is de Heere Jezus Zelf Die naar ons toekomt. Het Woord is levend en krachtig, het heeft de mogelijkheid dode mensen tot leven te wekken. Dat is het liefste werk van de Heilige Geest, en het gebeurt in het bijzonder tijdens de verkondiging.
- g. *Persoonlijk.*

5. Jezus is de kern van het christelijk geloof. De hele Bijbel spreekt over of wijst naar de Heere Jezus. Christelijke gemeente kun je niet zijn zonder dat het over Christus gaat.

6. *Dit is een opdracht waar je goed de tijd voor moet nemen. De redenen in de HR zijn terug te voeren op bijbelse gegevens. Zoek bij vragen de genoemde bijbelteksten erbij. Geef de jongeren ruimte om met hun eigen vragen te komen. Zie voor verdere verdieping ook het boekje van ds. van der Weg.*

Wat betreft de sabbat en de zondag: vroeg in de christelijke kerk kwam de gemeente op zondag samen in plaats van op de sabbat. De zondag is de opstandingsdag van de Heere Jezus en elke zondag herinnert ons daaraan. In Openbaring kun je al lezen dat Johannes een openbaring ontvangt 'op de dag des Heeren'.

Wat betreft de twee diensten op een zondag: de synagogediensten werden afgestemd op het morgen- en avondoffer. Vandaar dat er twee diensten in de synagoge én de christelijke

gemeente zijn. Er is dus geen expliciet gebod om 2 keer naar de kerk te komen, het is wel de bijbelse lijn.

De 'd' en 'e' vraag bieden ruimte aan de jongeren om met elkaar in gesprek te gaan en elkaar te helpen. Het is mooi als dit in de groep 'als vanzelf' gebeurt.

7. *Ook deze vraag biedt veel ruimte aan de eigen beleving van de jongeren. Geef ze hiervoor de ruimte en denk samen na over haalbare ideeën bij c en d.*

8.

- a. –
- b. Een sleutel.
- c. Het Koninkrijk van God wordt voor ongelovigen gesloten.
- d. Het Koninkrijk van God wordt voor gelovigen geopend.

Dit betekent dat onder de verkondiging van het Woord mensen tot geloof komen en behouden worden (de deur van de hemel gaat voor hen open). Maar ook dat die deur dicht kan gaan als mensen zich voor het Woord juist afsluiten en zich verharden.

Slotopdracht

Een mooie afrondende opdracht die de inhoud van de HR samenvat.